

ספרות עברית וכללית

הוראות

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון: שירה (שירים מן המחצית השנייה של המאה ה-20 בנושא "החברה הישראלית – בין שבר לאיחוי")
פרק שני: דרמה (מחזה מודרני)
פרק שלישי: ספר קריאה
הפרק הראשון במבחן (שירה) הוא חובה (60 נקודות).
מן הפרקים השני והשלישי יש לבחור בפרק אחד ולענות על השאלות לפי ההוראות בו (40 נקודות).
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת היצירות.
- ד. הוראות מיוחדות:
- (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
 - (2) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.
 - (3) שים לב לכתב, לכתב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.
 - (4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
לנבחנים אקסטריניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות פרק ראשון – שירה

שירים מן המחצית השנייה של המאה ה-20 בנושא "החברה הישראלית – בין שבר לאיחוי"
(60 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 1-6 (לכל שאלה – 30 נקודות).

1. קראו את השיר, וענו על שני הסעיפים שאחריו.

נַעֲרָה מִן הַקְּטָמוֹנִים (חַתָּן-אֶרֶץ) / מירי בן שמחון

נַעֲרָה שְׁחוּרָה עִם חֲטָטִים בְּפָנִים
עֲלִיזָה אֶלְפִנְדָרִי
בְּמָקוֹם שְׂנוּעֵד לְאֲנָשִׁים אַחֲרִים
מְכַבֶּסֶת אֶת בְּגָדֶיהָ
5 כְּמִי שֶׁעוֹשֶׂה הַטוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים
אַחַר כֵּן תְּדִיחַ רֵצְפָה
וְיִתְקַן פְּרָחִים בְּאֶגְרֵט
הִיא מֵתְאִימָה אֶת צְבֵעַ הַחֲלָצָה לְחֻצָּאִית
הִיא לֹא שָׂמָה עַל הַחֲטָטִים בְּפָנִים
10 הִיא שָׂמָה עַל זֶה שֶׁכָּבְהָ עָבָה שֶׁל "מִיָּק אֶפֶ" וְלֹא רוֹאִים כָּל כֵּן.
בְּכָל זְכוּיֹתֶיהָ וְהַצְלָחוֹתֶיהָ לֹא תְלוּיֹת בָּזָה
הִיא מְקַפֶּדֶת לְמַלֵּא אֶת חוֹבוֹתֶיהָ לְפִי הַסֵּדֶר
וְאִמּוֹנָה הֵיטֵב עַל מִי "בְּסֵדֶר" מִי "לֹא בְּסֵדֶר".
15 מִדֵּי פַעַם יֵשׁ לָהּ הַתְּפָרְצִיּוֹת, אָבֵל בְּצִדְקָה
בְּהַתְחַשֵּׁב בְּעֵבְדָהּ שֶׁכָּל כֵּן הִרְבָּה אֲנָשִׁים לֹא יוֹדְעִים אִיךָ לְהַתְנַהֵג
זֶה הַטֵּבֵעַ שֶׁלָּהּ
הִיא לֹא סוֹבֶלֶת אֶת כָּל אֱלֹהִים שְׂאוֹמְרִים שְׁטוּיֹת
שְׂאִין לָהֶם טַעַם
20 וְשֶׁלֹּא שׂוֹמְרִים עַל הַכְּבוֹד שֶׁלָּהֶם
אִמָּא שֶׁלָּהּ מֵתָה מִהַתְקַף לֵב כְּשֶׁהִיָּתָה קִטְנָה
וְאָבֵא שֶׁלָּהּ שְׂרֵת בְּבֵית־סֵפֶר מְמַלְכֶתִי דְתִי עַל יַד הַבַּיִת
הִיא אוֹהֶבֶת אֶת הָאֵחַ שֶׁלָּהּ יַעֲקֹב
שֶׁהַתְּמַדִּים בְּחַיִּים
25 וְהוּא אֲדַמִּינִיסְטֵרְטוֹר בְּמַחֲלָקַת הַמְּשָׁק שֶׁל הָאוּנִיבֶרְסִיטָה
אַחֲרָאֵי עַל כֵּן וְכֵן עוֹבְדִים
שֶׁמְקַבְּלִים אֶת הַמְּשַׁכְּרֵת מִיָּדוֹ וְנוֹתְנִים לוֹ כְּבוֹד.

(שימו לב: המשך השיר והשאלה בעמוד הבא.)

היא פתבנית ומספיקה 120 מלים בדקה
העבודה זה הדבר הכי חשוב בשבילה בחיים
כל בקר ב־7:30 בדיוק רואים אותה בתחנה 30
(יש לה קביעות וגם הפנסיה שלה מסודרת).
בשעות הפנויות היא סורגת גובלנים
שקנתה בעיר העתיקה בשבת.
אשר מתקשר לפעמים מן המוסד
אבל היא לא מראה לו פנים כל כך 35
זה טוב בשביל שיידע שהיא רצינית
ושלא יחשב שהיא תסכים לפני החתונה.
לפעמים היא יוצאת עם אה שלה יעקב לסרט
מגלח למשעי ובנעלים מצחצחות
וכל השכונה רואה שהיא מבילה 40
והשם שלה נשאר נקי.
כלם בשכונה יודעים שעליזה היא בחורה ללא רבב
אומרת "שלום" ו"מה שלום הילדים"
יודעת לתפר ויושבת בבית
בחורה רצינית. 45
יום יבוא והמזל שלה יבוא גם כן
יבוא בחור לענין והיא תתחתן
ותוליד ילדים שיגדלו בעזרת השם
ועריכו את האמא שלהם.

א. "היא לא סובלת את כל אלה [...] שלא שומרים על הכבוד שלהם" (שורות 18–20)

הסבירו והדגימו כיצד השמירה על הכבוד מאפיינת את דמותה של עליזה אלפנדרי. (15 נקודות)

ב. מהי הביקורת הנרמזת בשיר על החשיבות הרבה המיוחסת לשמירה על הכבוד? הסבירו את התרומה של הביקורת לבניית

משמעות השיר. (15 נקודות)

2. לפניכם שיר בלי שם (המתחיל במילים "סלימה את דומעת") מאת אמירה הס. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

- בית 1
 סלימה את דומעת שם עדין ליד הפריז'דר עם בלוק הקרח על
 העינים שלי
 זה היה בצרף הפח
 שום קוסם מארץ עוצו לי לאן לרוץ לא בא
 ממסמרת נפשי שלא תפרח
 עמדתי לידך סלימה ולילה במעברה חלף מעלינו כמו צל כבד
- בית 2
 יש לילות שזכרון קקטוסים מעקצים בלשון ובגוף
 כי אכלתי מפרי דעת הצבר
- בית 3
 הו ריח נרקיסים משכר
 מושך רגלי ליד לרוץ עמק בתוף בצת נחל קישון
 זרים בידיו -
 ריצת בקר חלומה אל לע הבצות המרהיב
 הקיצתני אל בקר שכלו שכר ושעת בין שמשות אדירה
 חפנה אל תוכיה ילדה קלת גוף נושמת נוף
 פרוש לכל גולה אל עולמו.
- בית 4
 הייתי עשויה משי טהור ומלמלה
 ונפשי מסרקות בפרח מסרק שולמית
- בית 5
 מה לך סלימה טרם נולדת נספית אל ימים גקשים ואת עוודך
 נצן מתהפך לאשה בעולת איש, ילדה יתומה מאב
 ואין לה חובק. ורק אני נצבתי לך מרחוק על שפת היאור
 מאספת אותך אל תוכי גרה אסופית
- בית 6
 עיניך פה קטנות ויוקדות רגש סתום
 כמו חד חנית
 כמו יהלום מלטש
 בין עיי חרבות שמחתך
 עוד בך דקלים ועסיס התמר.

על פי השיר כולו, כיצד מצטיירת האם בזיכרונה של הבת? הסבירו כיצד זיכרונות אלה מעצבים את חוויית ההגירה בשיר. הדגימו את דבריכם.

3. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

והגירת הורִי / יהודה עמיחי

והגירת הורִי לא נרְגָעה בִּי.
 דָּמִי מִמְשִׁיךְ עֵדִין לְשִׁקְשֵׁק בְּדַפְנוֹתֵי
 גַּם אַחַר שֶׁכָּבַר הַנַּחַח הַכְּלִי עַל מְקוֹמוֹ.
 וְהַגִּירַת הַוּרִי לֹא נִרְגָעה בִּי.
 5 רוּחוֹת זְמַן רַב עַל אֲבָנִים.
 הָאֲדָמָה שׁוֹכַחַת צַעֲדֵי דוֹרְכִים בָּהּ.
 גּוֹרֵל נוֹרָא. קִטְעֵי שִׁיחָה אַחַר חֲצוֹת.
 הַשֶּׁג וְנִסְיָגָה. לִילָה מְזָכִיר וְיוֹם מְשַׁכֵּחַ.
 עֵינַי שֶׁהִסְתַּכְּלוּ זְמַן רַב לְתוֹךְ מְדַבֵּר גְּדוֹל
 10 וְנִרְגָעוּ מְעַט. אֲשֶׁה אֶחָת. כְּלָלִי מְשַׁחֵק
 שֶׁלֹּא הִסְבִּירוּ לִי הַיֵּטֵב. חֲקִי כָּאֵב וְכִבְד.
 עוֹד עֵכָשׁוּ לִבִּי, בְּקִשֵׁי יִשְׁתַּכַּר
 בְּלָחֶם אֲהַבְתוּ הַיּוֹמִיּוֹמִית. הוֹרִי בְּמוֹ הַגִּירָתָם.
 עַל אִם הַדְרֵךְ, בָּהּ אֲנִי תָמִיד יְתוֹם בְּלִי אִם,
 15 צָעִיר מְדִי בְּשִׁבִיל לְמוֹת, זָקֵן מְדִי לְמִשְׁחָקִים.
 וְעִיפוֹת חוֹצֵב וְרִיקְנוֹת הַמְחַצְּבָה בְּגוֹף אֶחָד.
 אֲרַכְּאוֹלוֹגִיָּה שֶׁל עֵתִיד, בְּתֵי נִכּוֹת
 שֶׁל מָה שֶׁלֹּא הָיָה. וְהַגִּירַת הוֹרִי
 לֹא נִרְגָעה בִּי, וּמַעֲמִים מְרִים לְמִדְתִּי
 20 שְׁפוֹת מְרוֹת לְמַעַן שְׁתִּיקָתִי
 בֵּין הַבְּתִימִים, אֲשֶׁר דּוֹמִים לְאֲנִיּוֹת תָּמִיד.
 וְכָבַר עוֹרְקִי וְגַם גִּידִי כְּסִבֵּךְ
 שֶׁל חֲבָלִים שֶׁלֹּא אֶתִיר. וְאַחֲר־כֵּן
 מוֹתִי וְסוֹף לְהַגִּירַת הוֹרִי.

בשיר זה המשורר מנסה להתמודד עם קושי גדול.

מהו הקושי? תארו והסבירו את ניסיונות ההתמודדות של המשורר עם קושי זה.

4. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

ספור על הסבתא / אריה סיון

אתה רוצה לדעת מה היָה פה פעם במקום הזה
 לפני הכביש והבתים ואילנות הסרק?
 חול היָה פה פעם במקום הזה, חול בתולי
 וסבתך היָתה הולכת פה מתחת לשקמה
 5 וצפרים היו תוקעות מקוריהן בפרי הלא מוגן
 ומציצות מעל ראשה את ציוצי המלחמה הנוראה מכל –
 המלחמה על שטח המחיה.
 וסבתך, עלמה תמה, חשבה לפי תמה
 כי אלו הן סימפוניות מפלאות
 10 לכבוד השחר הבוקע מחדש,
 אולי אפלו לכבודה.
 וזה הביא אותה להתישב פה, במקום הזה –
 ואת השאר אתה יודע, בודאי.

כיצד באות לידי ביטוי בשיר זה תמימות והתפכחות?

הסבירו והדגימו את התרומה של התמימות וההתפכחות לבניית משמעות השיר.

5. קראו את השיר, וענו על שני הסעיפים שאחריו.

נְעִילָה / פרץ דרור בנאי

תִּרְאָה אוֹתִי אֲנִי יוֹדֵעַ אֶת מְקוֹמִי
 לֹא עוֹד זָר בְּעִירִי
 כִּי לְוִיתִי אֶת צְמִיחַת הַבְּתִים הָאֵלֶּה
 עַד הֵייתִי לְמַתִּיחַת כְּבִישִׁים חֲדָשִׁים

תִּרְאָה אוֹתִי אֲנִי יוֹדֵעַ אֶת מְקוֹמִי
 כִּי נִגְמַלְתִּי בְּמִשְׁךְ הַזְּמַן מֵעֵבְרִי
 וְקִיוִמִי פֹה שׁוֹב אֵינְנוּ מְתַנֶּה
 אֲנָשִׁים מְבָרְכִים אוֹתִי בְּלִכְתִּי בְּרַחוּב
 יֵשׁ לִי יְדִידִים מְעַט
 וְאֵף לֹא שׁוֹנֵא אֶחָד
 וְאִם בְּכָל זֹאת מִיִּשְׁהוּ פְעַם יִתְרַגַּז אוֹ יִטְרַד
 אֲזַ לֹא נוֹרָא

אֲנִי מְדַבֵּר בְּשׂוֹפָה הַזֹּאת כְּאִלּוּ נוֹלְדָתִי בָּהּ
 כְּכֹה זֶה בְּחַיִּים אִם מִתְנַגְּרִים
 וְדוּחִים אֶת הַבָּל הַסִּכָּנָה
 הַיָּמִים בָּאִים כְּמוֹ מְתַנֶּה
 וְהָאֵדָם סוֹפּוֹ לְהִתְפַּיֵּס עִם קִיוִמוֹ

א. על פי שיר זה, אפיינו את היחסים בין המהגר ובין התושבים הוותיקים בארץ. הדגימו והסבירו את דבריכם.
 (20 נקודות)

ב. הסבירו את התפקיד של המילים "מקומי", "קיומי" ו"קיומו" בעיצוב חוויית ההגירה בשיר. (10 נקודות)

6. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

תִּקְוֹן הַרְיָחוֹת / ארז ביטון

מָה אַתֶּם רוֹצִים מִמֶּנִּי,
טַעַם עֵרֶק וְרִיחַ זַעֲפָרָן צוֹרֵב,
אֲנִי כִּבֵּר לֹא אוֹתוֹ הֵילֵד
אֲבוֹד בֵּין רַגְלַיִם שְׁמֵשֶׁחַק סְנוּקֵר
בְּקֶפֶה מְרָקוֹ
בְּלֵד.
עֲכָשׁוּ חֲבָרִים
אֲנִי לוֹמֵד לְאָכַל גְּלִידָה מִבְּדֹלַח
מֵאוֹטוֹ שְׁמֵשֶׁמִּיעַ קוֹלוֹת שֶׁל צִפְרִים
בְּעֵרֵב,
אֲנִי לוֹמֵד לְפָתֵחַ דְּלָתוֹת
בְּתִבּוֹת נְגִינָה עֵתִיקוֹת.

עֲכָשׁוּ
נָשִׁים בְּטַעַם תוֹת־שׂוּדָה
מְלַמְּדוֹת אוֹתִי לְהַרְיֵחַ כְּרִיכוֹת שֶׁל שְׁקֵסְפִיר
מִן הַמָּאָה הַשְּׁבַע עֶשְׂרֵה
מְלַמְּדוֹת אוֹתִי לְשַׁחֵק בְּחֵתוּל סִימִי
בְּתוֹךְ סֵלֹן יָרֵק

חֲבָרִים.

כיצד בא לידי ביטוי תיקון הריחות בשיר? האם לדעתכם תיקון זה מצליח? הסבירו והדגימו את דבריכם.

פרק שני – דרמה (מחזה מודרני) (40 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על אחת מן השאלות 7-8.

מחזה מודרני

שימו לב: על השאלות 7-8 אפשר לענות רק על פי אחד מן המחזות ברשימה שלפניכם.

מי מפחד מווירגיניה וולף / אדוארד אלבי; משרתם של שני אדונים / קרלו גולדוני; מקווה / הדר גלרון; שבעה / שמואל הספרי; חשיבותה של רצינות / אוסקר ויילד; מסיבת יום הולדת / הרולד פינטר

7. ענו על שני הסעיפים א-ב.

א. במחזות רבים מתוארים קונפליקטים בין דמויות.

האם במחזה שלמדתם יש קונפליקט מרכזי אחד (או קונפליקט מרכזי וקונפליקטים משניים בצידו), או יש בו כמה קונפליקטים בעלי אותה חשיבות? ואולי במחזה שלמדתם היחסים בין הדמויות אינם מגיעים לכלל קונפליקט של ממש? הסבירו והדגו את דבריכם. (25 נקודות)

ב. מהי תמונת העולם המצטיירת במחזה שלמדתם בעקבות הקונפליקט (או קונפליקט מרכזי וקונפליקטים משניים בצידו או כמה קונפליקטים בעלי אותה חשיבות או היעדר קונפליקט של ממש). הסבירו והדגו את דבריכם. (15 נקודות)

8. ענו על שני הסעיפים א-ב.

א. תארו מערכת יחסים מרכזית בין דמויות במחזה המודרני שלמדתם.

האם חל שינוי במערכת היחסים שתוארתם לאורך המחזה? הסבירו והדגו את דבריכם. (20 נקודות)

ב. אילו ערכים עולים מתוך מערכת היחסים שתוארתם בסעיף א? הסבירו את התרומה של ערכים אלה לעיצוב רעיון מרכזי במחזה. הדגו את דבריכם. (20 נקודות)

פרק שלישי – ספר קריאה (40 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על אחת מן השאלות 9-10.

שימו לב: על השאלות 9-10 אפשר לענות רק על פי אחד מן הספרים ברשימה שלפניכם.

מישהו לרוץ אתו / דויד גרוסמן; המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה / מארק האדון; החברה הגאונה / אלנה פרנטה; האישה בלבן / וילקי קולינס; סמטת השקדיות בעומריג'אן / דורית רביניאן

9. יצירות ספרות רבות מעוררות בקוראים אמפתיה כלפי הדמויות. כלומר גורמות להם לנסות לשים את עצמם בנעליהם של בני אדם אחרים ולהבין אותם.

בחרו בדמות מרכזית בספר שקראתם שעוררה בכם אמפתיה, והסבירו מה באישיותה, בהתנהגותה ובקורותיה גרם לכם להרגיש אמפתיה כלפיה ועורר בכם רצון להבין אותה.

10. מעשי עוול שונים עומדים במרכזן של יצירות רבות ומשקפים מצב מוסרי-חברתי לקוי.

תארו את העוול המרכזי שהתרחש בספר שקראתם והסבירו מהו המצב הלקוי שהוא משקף.

האם ביצירה נרמזת אפשרות לתיקון המצב המוסרי-חברתי הלקוי? הסבירו והדגו את דבריכם.

בהצלחה!